

Trädgrop utanför Jordbroporten

Arkeologisk undersökning 2026

L1958:9303, Kvarnholmen 2:1, Kalmar socken, Kalmar kommun, Kalmar län, Småland

Cecilia Ring

Arkeologisk rapport 2026:25

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
— en del av Kalmar läns museum

Trädgrop utanför Jordbroporten

Arkeologisk undersökning 2026

L1958:9303, Kvarnholmen 2:1, Kalmar socken, Kalmar kommun, Kalmar län, Småland

Författare

Cecilia Ring

Fotograf

Cecilia Ring, Kalmar läns museum

Copyright

Kalmar läns museum 2026

Redaktion

Anna-Karin Karlsson, Stefan Siverud

Kartor

Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från
Lantmäteriverket

Förlag

Kalmar läns museum

ISSN

1400-352X

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	9
Topografi och fornlämningsmiljö	10
Tidigare undersökningar	11
Syfte och metod	12
Resultat	13
Tolkning	15
Åtgärdsförslag	16
Referenser	17
Tekniska och administrativa uppgifter	18
Bilagor	19

Karta över Kalmar län med platsen markerad.

Sammanfattning

Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum gjorde den 10 juni 2026 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inför grävandet av en trädplanteringsgrop. Trädet skulle planteras i linjen mellan Jordbroporten och Vedgårdsholmen vilket ingår i fornlämning L1958:9303, stadslager. Tidigare undersökningar

har visat att bevarat material från den träbro, Jordbron, som förband Kvarnholmen med holmen finns bevarat under mark. Vid den aktuella undersökningen påträffades inget av antikvariskt intresse utan det framkom en grop för ett tidigare träd på platsen.

Figur 1. Översiktskarta.

Inledning

Den arkeologiska undersökningen genomfördes i form av schaktningsövervakning i samband med att en grop grävdes för nyplantering av träd. Gropen grävdes inom fornlämning L1558:9303 som utgörs av Kvarnholmen, det vill säga stadsområdet för Kalmar stad från 1600-talet och framåt. Tidigare undersökningar (1978, 1979, 1995) har visat att bevarat material från den träbro, Jordbron, som förband Kvarnholmen med Vedgårdsholmen finns under mark. Vid den nu aktuella undersökningen skulle en ca 1,5 m stor grop grävas till ett djup av ca 1 m. Syftet med undersökningen var att dokumentera eventuella framkomna lager och träkonstruktioner och om möjligt ta prov för dendrodatering.

Figur 2. Foto på platsen innan schaktning. Foto från Ö. C. Ring KLM.

Topografi och fornlämningsmiljö

Innan utbyggnaden av Kvarnholmen på 1600-talets mitt var Vedgårdsholmen endast ett skär i Kalmarsund men detta omformades för att planeras in i Kvarnholmens försvarssystem. Innan flytten till Kvarnholmen låg hamnen omedelbart norr om slottet vid den plats som kallades för Kättilen. Under 1500-talet utökades befästningsverken omkring slottet och Karl IX beslutade då att flytta skeppsbyggeriet, som låg söder om slottet, till Skeppsholmarna (nuvarande Vedgårdsholmarna). Skeppsbyggeriet bedrev sin verksamhet här ända fram till mitten av 1670-talet.

Under 1600-talet bestod de äldsta hamnanordningarna på Kvarnholmen av träbryggor som löpte ut i vattnet från stadsmuren. Holmen förbands med Kvarnholmen via en jordbro i Kaggensgatans förlängning. Vid Jordbrons fäste på holmen utvecklades en lastplats och torg. Yttre och inre Vedgårdsholmen samt Barlastholmen blev upplag för virke under denna tid, samt att tullen tidvis låg placerad här.

Under 1700-talet utvidgades och muddrades hamnen. Vedgårdsholmen fortsatte att användas för virkesupplagen, men dessa delades upp på ca 20 lotter som arrenderades av köpmän, brukspatroner och hantverkare. Under 1760-talet hade inre Vedgårdsholmen ungefär samma sträckning som tidigare. Utrymmet mellan magasinen på holmen och stadsmuren bildade hamnen. Det inre partiet av hamnen var Ölandshamn och mitt på holmen låg Ölandstullen 1762. Stora tullen byggdes 1719 på Tullbron öster om stadsporten.

Under 1800-talet fortsatte hamnen att förbättras, bland annat utökades kajdammen 1828. Under perioden fick fartygen större tonnage och ångfartyg började användas. Eftersom hamnen inte var tillräckligt djup för dessa skepp beviljade riksdagen 1851 anslag och lån för väsentlig ombyggnation av hamnen. En ny plan utarbetades av de Geer och arbetet utfördes 1852–1855. Tullhuset ersattes på 1860-talet av ett nytt på samma plats. Ökad trafik under följande årtionden gjorde att hamnen successivt förbättrades för att klara av trycket. C H Öhnell gjorde upp en plan för en ombyggnation av hamnen 1876, då fylldes den smala kanalen mellan Vedgårdsholmen och Kvarnholmen igen, vilket bland annat har ett samband med framdragandet av järnvägsspår. 1876–80 byggdes sten- och träkaj på olika håll i hamnen, samtidigt utvidgades yttre Vedgårdsholmen och fick en ny kaj av trä. De brädgårdar som tidigare har legat på skeppsbron flyttas till yttre Vedgårdsholmen.

Kalmar stormarknad, på Vedgårdsholmen, var tidigare en grynkvarn (Svea havregrynskvarn) som grundades 1898. 1905 ombyggdes denna till Margarinfabriken Svea. Fastigheten tillbyggdes 1909 med Sveriges första raffinaderi. På slutet av 1950-talet upphörde Margarinfabriken Svea med sin verksamhet i dessa lokaler och i början av 1960-talet flyttade Kalmar stormarknad in i utrymmena. Dessa lokaler skulle nu med tillbyggnad bli varuhuset Baronen (Blohmé, M. & Lundholm, S 2006)

Platsen för den nu planerade trädgropen ingår i fornlämnings L1985:9303, stadslager, där kulturlager kan väntas påträffas från (medeltid och) 1500- och 1600-tal.

Tidigare undersökningar

I oktober och december 1978 genomfördes en antikvarisk kontroll i Skeppsbrogatan och Kaggensgatan i Kalmar p.g.a. nybyggnad av en dagvattenledning. I området som undersöktes har en hamn samt en träbrygga, den s.k. Jordbron, legat. Den användes bl.a. av lokaltrafik som t.ex. färjorna till Öland. Detta område fylldes sedan ut helt. Undersökningen bekräftade vissa av de äldre källorna. Konstruktionen hos jordbron tolkades utgöras av en kistkonstruktion av trä, stående stockar med liggande plank, fyllda med sand. Troligen har planken varit fästa i ett slags fackverk. Vid grävningen kunde även flera pålader ses vilka kan ha ingått i bron alternativt i pålningen av området innan det blev igenfyllt (rapport dnr 5297/78).

1979 genomfördes ytterligare undersökningar i området. Ungefär 4,2–4,8 m söder om Jordbroporten påträffades lämningar i form av kistkonstruktioner till vad som tolkades som en del av Jordbron (Rapport dnr 11.391-3648-78).

I juni 1988 ansökte Gatukontoret i Kalmar om tillstånd för att gräva för VA-ledning samt en parkering vid Skeppsbrogatan i anslutning till Vedgårdsholmen inom Kalmar stad. Området ligger inom fornlämning RAÄ 93 som utgörs av Kvarnholmen, det vill säga stadsområdet för Kalmar stad från 1600-talet och framåt. VA-schakten skulle gå från en av de bevarade portarna i stadens befästningsverk, Jordbroporten, mot området söder därom, Vedgårdsholmen. Tyvärr finns ingen dokumentation från undersökningen (Åstrand 2007).

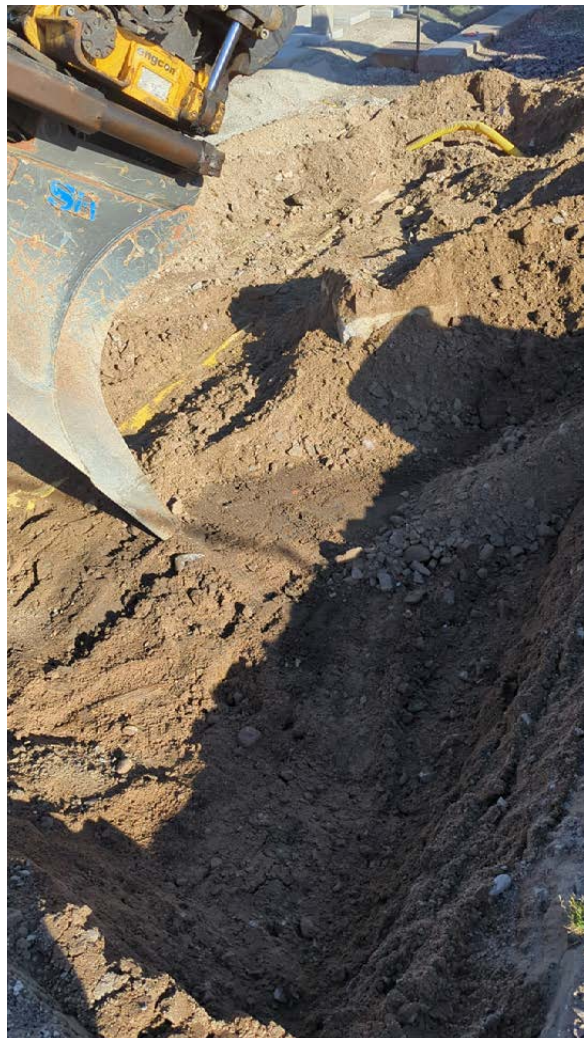
År 1995 schaktades för fjärrvärme mellan Jordbroporten och Skeppsbrogatan. Då påträffades nio träpålar av skiftande kvalitet. Vissa var mycket välbevarade medan andra var starkt förmultnade. Pålarna tolkades som en rest efter den bro, Jordbron som förbundit Vedgårdsholmen och Kvarnholmen innan ytan fylldes ut (Källström 1996).

Syfte och metod

Syftet med undersökningen var att dokumentera eventuella framkomna lager och träkonstruktioner och om möjligen ta prov för dendrodatering. Tidigare arkeologiska arbeten som gjorts har visat på att bevarade lämningar efter Jordbron finns kvar och att den utgjorts av kistkonstruktioner av trä.

Den arkeologiska undersökningen genomfördes i form av schaktningsövervakning där en arkeolog följde schaktningen för trädgropen ner till angivet djup på en meter.

Inledningsvis fotograferades platsen för gropens placering. Vidare fotodokumenterades profilen i gropen. Inmätning gjordes med GPS.

Figur 3. Grävmaskinen banade sig ner genom de påförda lagren. Foto från Ö.

Resultat

Gropen som grävdes för trädet kom att bli 2,8x1,7 meter stor och 1 meter djup. Alla massor var påfyllda i senare tid och det var tydligt att det stått ett träd tidigare på platsen då det i hörnet av det nu grävda schaktet var en tydlig färgning av jorden för den tidigare gropen. Den del av den

tidigare trädgropen som blev synlig vid schaktningen var, 1,2x0,9 meter stor, och syntes tydligt i den omgivande ljusare sanden.

Inget av antikvariskt intresse påträffades vid schaktningsövervakningen.

Figur 4. Schaktet och den tidigare trädgropens placering.

Tolkning

Placeringen av det nu planerade nya trädet kom att hamna på samma ställe som ett tidigare träd på platsen. Tidigare undersökningar i området har visat på bevarade trädetaljer till den så kallade Jordbron, bryggan/bron mellan Kaggensgatan och Vedgårdsholmen. Vid studier av resultaten från tidigare undersökningar verkar bron ha legat något längre väster ut än nu grävda grop.

Figur 5. Den tidigare trädgropen syntes tydligt mot den omgivande sanden. Foto från V.

Åtgärdsförslag

Inga ytterligare antikvariska insatser är motiverade inför planterandet av trädet.

Referenser

Blohmé, M. & Lundholm, S. Vedgårdsholmen, Kv Vedgårdsholmen 12 och 13, Fornl. Nr 93, Kalmar Sn, Kalmar Kommun, Småland Arkeologisk för/slutundersökning, 1989. Nationella rapportprojektet 2006. Kalmar läns museum.

L. Arkeologisk undersökning i samband med schaktning för fjärrvärme från Kaggensgatan till Vedgårdsholmen. Arkeologisk förundersökning 1995. Kalmar läns museum 1996

Åstrand, J. Vedgårdsholmen, Skeppsbrogatan; VA och P-plats RAÄ 93, Vedgårdsholmen, Skeppsbrogatan, Kalmar sn, Kalmar kommun, Småland Arkeologisk förundersökning 1988. Nationella rapportprojektet 2007. Kalmar läns museum.

Otryckta källor

Rapport Dnr 5297/78

Rapport Dnr 11.391-3648-78

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	6350-2025
Kalmar läns museums dnr:	26/0039
Projektnummer KLM:	A2611
KMR uppdragsnr:	202600073
Spridningstillstånd, LM:	507-98-2848
Uppdragsgivare:	Kalmar kommun, Marie Vesterlund
Landskap:	Småland
Kommun:	Kalmar
Socken:	Kalmar
Fastighet:	Kvarnholmen 2:1
Fornlämningsnr:	L1958:9303
X koordinat:	6280542 (N)
Y koordinat:	583655 (E)
Latitud:	56.661533
Longitud:	16.364784
M ö h:	1,7 m ö h
Fältarbetstid:	2026-06-10
Antal arbetsdagar:	1 dag
Personal:	Cecilia Ring
Foto, Du-nummer:	Du541:1–6
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	GPS Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM och RH2000.

Bilagor

Bilaga 1. Fotolista digitala bilder.....	20
--	----

Bilaga 1. Fotolista digitala bilder

Fotolista digitala bilder

Landskap: Småland

Socken: Kalmar

Fastighet: Jordbroporten

2026

DU 541

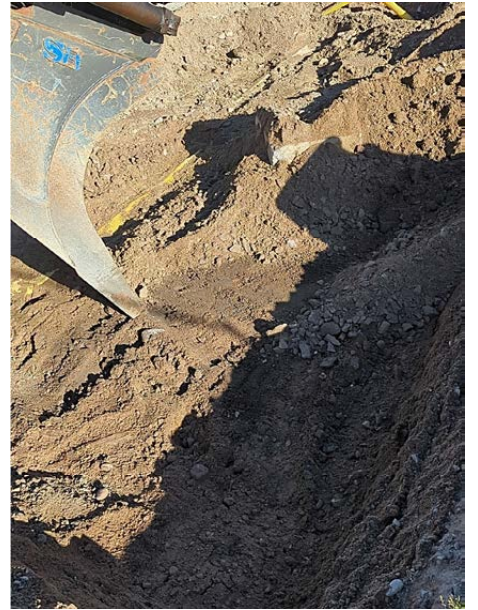
Nr	Motiv	Från	Datum
1	Platsen för groppen innan schaktning	ONO	2026-06-10
2	Myckte påförda massor och ledningar, nedgrävda sedan tidigare.	Ö	2026-06-10
3	Tydlig gräns för tidigare nedgrävning. Troligen tidigare trädgrop.	OSO	2026-06-10
4	Tidigare trädgrop syntes tydligt i plan och profil.	V	2026-06-10
5	Tidigare trädgrop syntes tydligt i plan och profil.	VNV	2026-06-10
6	Påförda massor från toppen och matjorden i den tidigare trädgropen.	V	2026-06-10

Du541_001

Du541_002

Du541_003

Du541_004

Du541_005

Du541_006

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

